

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ольга Зуброва

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри англійської філології та світової
літератури імені професора Олега Мішукова,
Херсонський державний університет,
E-mail: zubrova@i.ua

Підготовка педагогів, зокрема фахівців з іноземних мов, передбачає дворівневу систему вузівської освіти – на першому рівні здійснюється підготовка фахівців-бакалаврів, орієнтованих на роботу в середніх освітніх закладах, а на другому – магістрів, націлених на здійснення майбутньої професійної діяльності у вищих закладах освіти. Дана система передбачає професійний відбір абітурієнтів, які вступають до магістратури, а також їхню вмотивованість до продовження навчання за даним фахом та впевненість у виборі професійної сфери. Отже рівень професійної мотивації студентів магістратури є значно вищим, ніж у студентів, які здобувають ступінь вищої освіти «бакалавр», що дозволяє розширяти рамки їхньої професійної компетенції у процесі навчання у ЗВО.

Сучасний підхід до вищої педагогічної освіти передбачає її спрямованість на формування не тільки знань, умінь і навичок, а й особистості майбутнього фахівця. У структурі особистості значне місце посідають особистісні якості, що мають забезпечити успішне опанування майбутньої професії. Оскільки загальновизнаним у сучасній педагогіці є той факт, що особистість виховується особистістю, нагальною потребою є включати аспекти виховання та особистісного розвитку в усі ланки освітнього процесу. Зокрема, вважаємо за необхідне знайомити студентів-магістрантів не тільки з фаховими аспектами

майбутньої професійної діяльності, а й з питаннями особистісного підходу до викладання та формування особистості учня.

Питання формування професійних особистісних якостей майбутніх педагогів досліджується вченими як окремо, так і в контексті вивчення інших педагогічних проблем. Так, українськими та зарубіжними вченими досліджувалися психологічні засади розвитку особистості вчителя (Л. Божович, І. Зимняя та ін.), теоретичні засади формування професійних особистісних якостей майбутніх учителів (В. Гриньова, І. Зязюн та ін.), проблеми розвитку професійно-особистісних якостей учителів у системі післядипломної освіти (В. Вітюк), педагогічні умови формування окремих професійних якостей педагогів (О. Гура, М. Ткаченко).

Особистість є складним утворенням, яке трактується з різних позицій. Загальноприйнятим можна вважати визначення особистості як індивіда із системою вищих психічних якостей, які є соціально зумовленими і визначаються залученням людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин. Особистість визначає рівень взаємозв'язків індивіда із суспільним і природним середовищем [4, с. 101]. Особистість формується під впливом різноманітних факторів середовища, а також під впливом основних видів діяльності, до яких залучена людина. Оскільки професійна діяльність є однією з ведучих для людини, очевидним є той факт, що вона з одного боку впливає на формування особистості, а з іншого, вимагає сформованості в людини певних якостей, що сприяють досягнення професійних вершин. Особистість педагога – це стрижень, що в поєднанні з професійними знаннями, вміннями та навичками виступає основою для формування професіонала. Людина, особистісні якості якої органічно пов'язані з якостями, необхідними для професійної діяльності, здатна до успішної реалізації себе в професії і до постійного професійного самовдосконалення.

Дослідники структури особистості вчителя стверджують, що в педагогічній діяльності неможливо провести межу між професійним і особистісним аспектами, оскільки людина засвоює знання, уміння й навички,

необхідні в професійній діяльності, лише в особистісному контексті, пропускаючи їх через афективно-ціннісну структуру власної особистості. Перед втіленням у педагогічну практику знання стають особистісним надбанням учителя, перетворюються у власні цінності, переконання та поведінкові лінії. Саме професійні особистісні якості є тими внутрішніми умовами, переломлюючись через які, знання перетворюються в компетентність та професійну майстерність учителя.

З кожним роком змінюються вимоги до вчителя: сучасний педагог – це людина, яка володіє передовими технологіями викладання навчальної дисципліни, причому здатна до їх варіювання і застосування у повсякденній практичній діяльності, однак, не менш важливою видається у сучасному інформатизованому світі й особистість учителя, який прагне до професійного ідеалу, впроваджує індивідуальний стиль діяльності і приваблює учнів як особистість.

Слід зауважити, що предмет, який викладає педагог, вимагає розвиненості в нього певних особистісних якостей. У попередніх працях, присвячених вивченню питань формування особистості педагога, ми визначили професійні особистісні якості вчителя-філолога як інтегроване комплексне утворення його особистості, що формується шляхом синтезу професійних та особистісних якостей, відповідає вимогам до вчителя з боку суспільства, дозволяє ефективно здійснювати функції педагогічної діяльності, сприяє розвитку педагогічних та літературно-лінгвістичних здібностей. Це утворення виникає внаслідок професіоналізації особистісних якостей та перетворення професійно значущих якостей у особистісно цінні. Ґрунтуючись на результатах аналізу науково-педагогічної літератури й анкетування студентів та вчителів-філологів, ми дійшли висновку, що на сучасному етапі до найважливіших професійних особистісних якостей вчителя-філолога входять комунікативність, гуманність, вимогливість до себе та інших, відповідальність, емпатія та толерантність [2, с. 73-74]. Це ті особистісні якості, котрі в проекції на

діяльність учителя іноземної мови набувають статусу професійних і є необхідними для успішного здійснення ним професійної діяльності.

Ми вважаємо за необхідне створювати умови для формування професійних особистісних якостей здобувачів вищої педагогічної освіти магістерського рівня. Особливістю педагогічної діяльності є те, що поряд із процесом асиміляції (зміни та розвитку освітнього середовища), вона передбачає і процес акомодатії (зміни та розвитку особистості самого педагога). Тому формуючи особистість майбутнього педагога ми опосередковано впливаємо на виховання майбутніх учнів.

Особливого значення набуває особистість викладача практичних дисциплін мовного циклу, оскільки зміст цих дисциплін прямо спроектовано на зміст дисциплін, що будуть викладати здобувачі в майбутній професійній діяльності, саме тому відбувається перенос ставлення викладача до студентів на ставлення майбутніх учителів до учнів, стилю педагогічного спілкування викладача на стиль педагогічної взаємодії майбутнього вчителя. Тому особистісний вплив викладачів на студентів доцільно було б педагогічно скерувати, викладач університету має розуміти свою відповідальність за формування професійних особистісних якостей майбутніх учителів іноземної мови і бути належним чином підготовленим до цього.

Отже, вдосконалення підготовки студентів-магістрантів до проведення роботи з формування професійних особистісних якостей студентів може реалізовуватися в напрямі виявлення власних позицій майбутніх учителів щодо професійних функцій та узгодження їх із завданнями з формування професійних особистісних якостей студентів філологічного напрямку. Магістерська практика студентів другого курсу магістратури є сприятливим періодом для проведення роботи з інтеграції усіх професійних надбань студентів, набуття ними практичних навичок викладання, а також розширення їхньої професійної позиції щодо формування особистості майбутніх учителів іноземних мов.

Формуванню особистості майбутніх учителів сприяють бесіди та інтерв'ю зі здобувачами магістерського рівня, обговорення питань професійно-педагогічної діяльності вчителя іноземної мови та притаманних йому професійних особистісних якостей. Є потреба в ознайомленні здобувачів з методами діагностики професійних особистісних якостей майбутніх учителів-філологів, а також з теоретичними основами особистісного розвитку фахівця.

Також необхідно вдосконалювати підготовку викладачів і кураторів академічних груп щодо досліджуваної проблеми, для формування умінь діагностувати рівні сформованості професійних особистісних якостей у студентів філологічного напрямку за зовнішніми проявами, а також для корегування планів виховної роботи кураторів з урахуванням першочерговості формування у студентів професійних особистісних якостей. Особливою є і роль особистого прикладу викладачів у становленні професійної та особистісної позиції студентів; магістранти висвітлювали власний досвід щодо діяльності у цьому напрямі під час проведення практичних і семінарських занять та в позааудиторній роботі зі студентами.

Отже, у контексті майбутньої професійно-педагогічної діяльності необхідно ознайомлювати здобувачів магістратури з методами діагностики професійних особистісних якостей, обговорення ролі особистого прикладу учителів у становленні особистості учнів, корекцію плану виховної роботи факультету з метою врахування завдань з формування професійних особистісних якостей майбутніх учителів іноземної мови.

Список використаних джерел:

1. Зуброва О. А. Формування професійних особистісних якостей майбутнього учителя-філолога у навчально-виховному процесі класичного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Херсонський державний ун-т. Херсон. 2008. 252 с.

2. Психологія : підручник для студ. вузів / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. Вид 4-ге, стереотип. К. : Либідь. 2003. 558 с.